

Mis asi on *neitsiõli*?

Sirje Mäearu

Inglise *virgin* on käibel nii nimi- kui ka omadussõnana, tähenduseks vastavalt *neitsi* ja *neitsilik*. Omadussõna *virgin* ja nimisõna ühendi tõlkimisel eesti keelde tuleb tähele panna, et alati pole sõnasõnaline tõlge kõige sobivam ning valida tuleks mõni teine keelend, nt *virgin forest* – põlismets (mitte „neitsimets“), *virgin soil* – uudismaa (mitte „neitsimaa“), *virgin speech* – esimene kõne (parlamendis), *virgin metal* – primaarmetall, *virgin neutrons* – primaarneutronid, lähteneutronid jne. Nõnda peaks toimima ka ühendi *virgin oil* ja selle kõrval kasutatava pikema nimetuse *virgin olive oil* puhul, viimasest selgub, et tegemist on teatava oliiviõliga¹.

Ühendi *virgin olive oil* tõlkevastete pärast on mitu korda pöördutud ka eesti keele instituudi keelenõuandesse, näiteks „Tekkis küsimus, kuidas eesti keeles kõlaks korrektselt „virgin olive oil“. Tundub, et korrektne oleks „külmpressitud oliiviõli“, kuid järjest enam kohtab ka termineid „neitsiõli“ ja „neitsioliiviõli“. Kas nende kasutamine on tõesti korrektne ja järjest enam lubatud?“.

Sobiva vaste leidmisele on kasuks, kui teatakse inglise keelendi taga peituvat mõiste sisu. Kvaliteetne oliiviõli saadakse esimese pressimisega, mis toimub madalal temperatuuril. Sellise pressimise kohta saab öelda *külmpressimine* ning õli, mis niiviisi on saadud, on **külmpressitud oliiviõli**. Õiguskeele terminibaasis Esterm (<http://mt.legaltext.ee/esterm/>) on *virgin olive oil*'i vasteks pakutud *neitsioliiviõli* ja *külmpressitud oliiviõli*. Terminibaas IATE (Interactive Terminology for Europe, <http://iate.europa.eu/>)

---

¹ Õlilike märkivates nimetustes on täiendsõna omastavas, mitte nimetavas käändes: *oliivi* + *õli* = *oliiviõli* (mitte *oliivõli*), *seesamiõli*, *päevalilleõli*, *rapsiõli*, *maisiõli*.

annab üksnes *neitsioliiviõli*. Kahjuks on eurodirektiivide ja -määruste eesti tõlgetes kasutatud esimest, kehvemat terminit ning sealt on see levinud ka mujale. Keelekorraldajad seda toortõlkelist vastet ei soovita² ja ka keeletarvitajatele tundub see keelend kentsakas („Iga kord, kui loen kusagilt „neitsiõli“, hakkab imelik“).

Eesti sõnamoodustuses on mall, kus kesksõna ja nimisõna ühendi kõrval saab kasutada liitsõna, mille täiendsõnaks on tegusõna tüvivorm, nt *riivitud kartul* ja (*riivi*-ma > *riiv*- + *kartul* >) *riivkartul*, *pressitud pärm* ja (*pressi*-ma > *press*- + *pärm* >) *presspärm*. Samamoodi siis ka *külmpressitud õli* ja *külmpressõli*, *külmpressitud oliiviõli* ja *külmpressoliiviõli*. Kuna tegemist on pika, neljatüvelise liitsõnaga, võib loetavuse huvides lisada sidekriipsu: **külmpress-oliiviõli**. Õige ei ole lahkukirjutus *külmpress oliiviõli*, sest tegusõna tüvivorm tuleb järgneva nimisõnaga alati kokku kirjutada. Nõnda saab teha teisigi ölinimetusi: *külmpressitud rapsiõli* ehk *külmpress-rapsiõli*, *külmpressitud linaõli* ehk *külmpress-linaõli*, *külmpressitud virsikuõli* ehk *külmpress-virsikuõli*.

Lühikujulise verbitüve kõrval on teine võimalus kasutada protsessitähendusega nimisõna, *mine*-liitelise teonime sünonüümi. Näiteks *pressimise* sünonüüm on *press* (peale protsessi märgib see ka seadet, nt *mahlapress*) ja *külmpressimise* sünonüüm *külmpress*. Täiendiks olevat sõna tuleb käänata: *külmpressi* + *oliiviõli* > *külmpressioliiviõli*. Kokku- ja lahkukirjutuse pikkuspõhimõtet arvestades saaks seda pikka liitsõna liigendada: **külmpressi oliiviõli**.

Ühend *extra virgin olive oil* tähistab parima kvaliteediga oliiviõli, mis on saadud kõige esimesel pressimisel. Selle inglise keelendi eesti vasteks võiks sobida **esimese pressi oliiviõli** või **esimese külmpressi oliiviõli**. Eespool toodud sõnamoodustusvõimalusi arvestades on võimalikud ka *parim külmpressitud oliiviõli*, *ekstraklassi külmpressitud oliiviõli* või *parim külmpress-oliiviõli*, *ekstraklassi külmpress-oliiviõli*, ent need on kasuta-

---

² ÕS 2013 õpetab: {neitsioliiviõli} → külmpressitud oliiviõli.

miseks liiga pikad. Kahest selle oliiviõli olulisest omadusest (kõige esimene, kõige parem) lähtudes võiks kaaluda keelendeid **esmasoliiviõli** (*esmane, esmas-* 'esimene') ja **väärisoliiviõli** (*vääris-* 'vääruslik', vrd *vääriskala*) kui lühemaid ja selle tõttu läbilöögivõimelisemaid. Toortõlkeid *ekstra neitsioliiviõli*, *ekstra-neitsi oliiviõli* ega *ekstra külm neitsiõli* keelekorraldajad ei soovita.

Oma Keel 2010, nr 1